

Zbornik DLUM 100 let OLD v Mariboru

Priloga Zbornika

Literati o likovnikih

Bojan Sedmak

SLIKE IN BESEDE

1

Prispevek predstavlja gradivo za Prilogo Literati o likovnikih v okviru Zbornika DLUM ob stoletnem jubileju organizirane likovne dejavnosti v Mariboru.

Spletna objava predstavlja obvezo DLUM do financerjev, MZK in MOM. Gradivo je za enkrat še delovne narave, tako da se lahko do končne redakcije v tem letu, še dopolnjuje in spreminja. Vsi prispevki v okviru Zbornika predstavljajo le pripravljalno gradivo za izdajo Monografije, ki bo izšla v tiskani izdaji na dan stoletnega jubileja, 8. 12. 2020.

Prispevek za Prilogo Zbornika izdal: DLUM, Trg Leona Štuklja 2, Maribor
Založnik: DLUM, Maribor

Izdaja: Prva objava
Izid: Maribor, december 2019
Odgovorna oseba založnika: Vojko Pogačar

»Slikarstvo je poezija, ki molči, in poezija je slikarstvo, ki govori.«

Simonid s Keosa (6.–5. stoletje pr. n. št.)

Naj bo najprej slika. Na steni pred mano, kjer začenjam ta razmislek.

Pravzaprav sta dve. Obe predstavljata sobo. Pravzaprav dve različni sobi, kajti mala verjetnost, da je na obeh slikah ista soba. Zaradi perspektive in logike vidnega, karkoli že ta zveza besed, logika vidnega pomeni. In ker je na eni sliki – ali ni bolje reči 'v', nikoli nisem povsem prepričan, a zmeraj pravim, da je nekaj 'v' pesmi, ne na njej – torej ker je v/na eni sliki tudi ogledalo, ki odseva del prostora tako, da je komaj verjetno, da je v odsevu to, kar je na/v drugi sliki.

Kakorkoli že, obe sta narisani s tušem, črnim, nekoliko tudi z rdečim in zelenim. Se pravi, da sta risbi in mogoče bi ju tako imenoval tudi njen avtor Zmag Jeraj. Zamudil sem priložnost, da bi ga povabil pred njiju in bi ga povprašal; nekaj mesecev pred njegovo smrtjo sva stala v hodniku pred stanovanjem, kjer sem mu podaril svojo knjigo pesmi, s spoštovanjem, a se mu je mudilo k sosedu urejat neko popravilo radiatorja. Tako sta ostali dve njegovi risbi, vstavljeni v srebrna kovinska okvirja, tukaj brez besed, brez naslovov, samo s podpisom in številka. Predvidevam, da ti označujeta serijo reprodukcij, ki jo je avtor pred desetletji oddal v prodajo v slikarski trgovini na mariborski Gosposki ulici. Zato sklepam, da je teh risb z motivom sob v mariborskih sobah vsaj petdeset.

Pa ne bi zdaj tu o originalih in kopijah slik, pač pa bi raje začel z jezikovnim, pesniškim in filozofskim navdihom, ki mi ga vzbujajo. Ti dve zgoraj razobešeni mi namreč delujeta kot zrcalo, saj tudi sam kot lik v risbi ležim na postelji ob mizici s skodelico, iz katere se kadi, in so naokoli vsakdanje stvari, zavese in copati, medtem ko me od nekod zasipava nadrealistično listje; zraven pa od ogledala k omari stopa gola ženska mimo prepoge iz odrte kože neke živali in so po prostoru razmetane njene nepogrešljive malenkosti, torbica, rokavice, čevlji in je v vazi roža v obliki srca. »Na steni je slika, za sliko je zid, za zidom nov zid in tako okoli po planetu vsenaokrog, dokler pogled ne prodre skozi steno za hrptom in sliko na njej, na kateri gledaš v steno pred sabo in sliko na njej,« se mi je zapisalo, kar je izšlo iz pogledov na sliki, in še: »Je mogoče z glavo skozi vid.«

Eden izmed žargonov, ki jih težko razumem, je jezik slikarskih kritik, ki se trudijo vidno umestiti v jezikovno, pisano ali govorjeno. In, roko na srce, glede na to, da jih skoraj ne morem brati ali poslušati, je zanimivo to, da na razstavah večkrat zatežim avtorjem in gledalcem z vprašanji, zakaj so kakšno sliko naslovili prav s tistimi besedami pod njo in ne s katerimi

drugimi. Kot laik si takšno drznost lahko privoščim, ne da bi mi bilo nerodno pred strokovnjaki, kot filozof pa vedno tiho upam na kakšne vsaj duhovite, če že ne točne odgovore. Pravzaprav imam tozadevno ta trenutek v mislih samo enega kapitalnega, tistega o sliki, na kateri je Nadežda Krupska z mladim komsomolcem in je podnaslovljena z 'Lenin v Moskvi', kjer je potemtakem naslov resnična jezikovna razlaga tega, kar se nahaja v/na sliki. Kar pa v večini naslov mnogih slik ni niti po naključju. Kako je torej mogoče govoriti ali pisati o podobah, ne da bi bili dolgočasni, smešni ali površni, kakršni smo pretežno na otvoritvah razstav, kamor se večinoma ne hodimo pogovarjat toliko z razstavljenimi izdelki kot z ljudmi?

Slike so bile najprej ljudje. In njihove podobe v sliki in besedi vznikajo iz minulih desetletij z barvami in zvoki njihovih slik in besed.

Zvoki žagice, ki je rezala v les, ko sem v osnovni šoli izrezoval dele za sestavo mostarskega mosta. In sem šel z učiteljem tehničnega pouka na obisk k Slavku Tihcu v atelje pri transformatorski postaji na Studencih in tam med ustvarjalnim neredom s strahospoštovanjem gledal orodje, s katerim je mojster krotil kovine. Zvok šopa ključev, ki so mi prileteli mimo glave v steno za zadnjo klopjo, od koder mi jih je učitelj Oton Polak velel prinesiti nazaj za kateder razjarjen, ker ga nisem poslušal, ker mi je raztrgal sliko, ker sem na njej narisal nogometaša točno po fotografiriji iz časopisa, tako da sem nanjo položil prozorni papir in kopijo natančno pobarval s kričečimi barvami tako rekoč v maniri pop arta. Zvok smeha, ko je v gimnaziji Rudi Kotnik ne povsem trezen hodil po razredu in nam kazal kičasto reprodukcijo Mona Lize na drugi strani razpokanega zrcalca tako, da ga je držal s sklenjenima rokama za hrbtom, skorajda na zadnji plati. Kot otroku in najstniku se mi takrat seveda ni sanjalo o granati na trgu svobode, o kakih silnih makedonskih impresijah ali o informelu, a danes ...